Hayyam

Dörtlükler

Çeviren:
SABAHATTİN EYUBOĞLU

ÇAN
Yayınları

ÇAN YAYINI
1961

İSTANBUL MATBAASI
Nuruosmaniye caddesi No. 90 İstanbul

Ömer Hayyam

Dörtlükler

Türkçesi: Sabahattin Eyuboğlu

ÖNSÖZ I

ESKİ Hayyam çevirilerini okurken bir şeye takılırdım: nasıl oluyor da, derdim, düşüncesini bu kadar pervasızca söyliyen, hocalara, softalara böylesine çatan bir adam, ağdalı, *lügatli*, cüppeli bir dille konuşuyor? Farsça bilmediğim için çevirilerin, Hayyam'ın kendi dilinde kullandığı ağıza uyup uymadıklarını kestiremezdim. Onun da, bizim Divan şairlerimiz gibi, halkın bilmediği kelimeler kullandığını sanırdım. Abdülbaki Gölpınarlı'nın çevirileri çıktıktan ve kendisine akıl danıştıktan sonra anladım ki düşüncede yaptığını dilde de yapmış, bütün büyük adamlar gibi o da halkın, meydanın kelimeleriyle konuşmuş. Bu kelimelere halkın zor anlıyacağı, belki de yanlış yorumlıyacağı yeni anlamlar yüklemiş, o başka. Ayni şey Yunanca ve Lâtinceden, yaşıyan batı dillerine çevrilen yazarların başına da gelmiştir. Bizim Dede-Korkut gibi bir halk destancısı olan Homeros'u Fransızlar, yüzyıllarca, bir sorbon profesörü, ya

da bir akademi üyesiymiş gibi konuşturmuşlardır. Benden önce Hayyam'ı Türkçeye çevirenlerin çabalarını küçümsemiyorum. Tersine, başka başka anladığımız Hayyam'ın sofrasında onlarla oturup tartışmak benim için en büyük zevklerden biri oldu. Bu çeviriler, Hayyam'ın dörtlüklerini yeniden yorumlama, kendini zamanımızın şiir anlayışıyla yeniden tanıtma denemesidir.

Türkçe Hayyam'a benden önceki çevirilerden daha çok benden sonrakilerden daha az yaklaşmış olduğuna inanıyorum. Ayrıca şuna da inanıyorum ki, biz, bugünkü Anadolu Türkleri, doğu klâsiklerini yeni baştan anlamak ve anlatmak zorundayız. Başta Kur'an olmak üzere arap ve fars edebiyatını, biz, bugüne kadar, iyi kötü, doğru yanlış demeden, aklımızı, sağ duyumuzu kullanmadan, bir çeşit kıble saymış, Hafız'ın serçe kuşu dediğinde bir zümrüdü anka görmüş, Sadi'nin ev dediğini saraya çevirmişiz. Onları asıllarındaki sadelikle görürsek, yeniden ve daha kökten kazanabiliriz.

Sabahattin Eyuboğlu

ÖNSÖZ II

Hayyam doğulu bir düşünce ve şiir adamı olmasına karşın, daha çok Batıda gerçek değerini bulmuş. Neden dersiniz? Yunan filozoflarıyla bir yakınlığı, gelenekleri ceviz kabuğu gibi kırıp öze gitmek istediği, başkalarından çok kendini söylediği, dünya ötesini inkâr ettiği, bilgin olduğu kadar bilimden kuşkulandığı için mi? Bunu düşüne duralım. Hayyam'ın Doğu'da filozof yanından çok şair yanıyla tanındığını, söylediğinden çok söyleyişiyle sevildiğini, yorumlamalarda gerçek Hayyam'ın aranmadığını söyliyebiliriz. Dedelerimiz Hayyam'ı ya ermiş bir din adamı, ya da sadece bir keyif adamı olarak görmüş ve göstermişler. Kaldı ki Doğu'da eskiden, Hayyam'ın şiirlerini okuyan kim? Beş on kişi; mutlular mutlusu, kimseye hesap vermek zorunda olmayan Hayyam gibilerin bir

gün kitap ve şarap parasını veren, bir başka gün de boynunu vurduran mutlular mutlusu bir azınlık. O zaman ve çok daha sonra, daha düne kadar, basın yok ki, Hayyam Padişahlardan daha çok sevdiği halka sesini duyursun. Sorumsuz beyzadeler Hayyam'ı diledikleri anlamda okuyup geçmişler: Hayyam'ın kendilerine attığı tokatları meze yapmışlar.

Kimmiş bu Hayyam? Abdülbaki Gölpınarlı'nın araştırmalarından öğrendiğimize göre Hayyam'ın 1121 - 1122 yıllarında ölmüş, zamanında dörtlükleri, yıldızlar bilgisi, bir terazi buluşu, dünyasına küsmüşlüğü, ermişliği, herkesten başka türlülüğüyle tanınmış, masallaşmış bir bilge olduğunu ve kendi eliyle yazılmış hiç bir yazısı bulunmadığını ve dörtlüklerinin ölümünden sonra şurda burda birer ikişer yazıldıktan sonra toplu halde ancak onbeşinci yüzyıldan kalma kitaplarda görüldüğünü öğreniyoruz.

A. Gölpınarlı'nın yayımladığı Rubailer en eski ve en inanılır kaynaklardan alınmadır. Bununla bera-

ber bunlardan hangileri Hayyam'ın, hangileri Hayyamca başkalarınındır, kesin olarak söylenemez. Ne var ki Hayyam, o kadar herkesten başka, o kadar kendi olmuş ki onun adına ancak onun söyliyebileceği sözler söylenmiş. Bu arada bir çok şairler kendilerinin söylemekten çekindikleri, yahut kendi adlarıyla inandırıcı olmaz sandıkları şeyleri Hayyam'a söyletmiş, Hayyam'ın ağzıyla kendi içlerini dökmüş olabilirler. Böylece Hayyam bir çok dereleri içip büyüyen, pembe üstüne pembe gele gele kızıllaşmış bir ırmak olmuş. Hemen bütün peygamberlerin başına gelen de bu değil mi? Sözlerini kendi yazmamış hangi peygamberin sözlerine kimsenin bir şeyler katmadığı ileri sürülebilir? Biz daha dün ölen Atatürk'e bile neler söyletiyoruz bugün. Bizim edebiyatımızda Yunus, Pir Sultan Abdal, Köroğlu gibi kendi ellerinden çıkma hiçbir şey kalmamış, ama yüzyıllarca adlarına, onların ağızları güçlü kişiliklerinin yordamıyla nice şairler vardır. Hattâ bazıları belki hiç söylememiş de söyletmişler: özlerini halk sözlemiş. Pir Sultan

ve Köroğlu böylesi olabilir. Ama bu oluş, şiirlerinin değerini hiç de azaltmaz, bir bakıma çoğaltır bile. Homeros destanlarını kendi söylediği için mi, bir sürü şaire söylettiği için mi büyük şairdir? Hayyam'ı söylememiş de söyletmişler arasına koyamayız; çünkü dörtlüklerin düzenini ancak usta bir şair kurmuş, ya da öğretmiş olabilir. Üstelik de Hayyam'da bir değil bir çok davranışlar, ancak kendisinin göze alabileceği beklenmedik çıkışlar var. Öyle dörtlükleri var ki, fazla saldırgan oldukları için, Hayyam'ın olmadıkları sanılıyor. Camie namaz kılmaya değil, halı çalmaya gittiğini söylediği, yahut kendini yaşlı bir fahişeye benzettiği dörtlük A. Gölpınarlı'yı bile kuşkulandırıyor. Yalnız felsefi olanlara değer veren Riza Tevfik, düpedüz şarabı öven dörtlüklerin Hayyam'ın olamıyacağına inanmıyor, inananlara da budala diyor. Abdullah Cevdet, başka baskıların çoğunda bulunmayan beklenmedik bazı dörtlüklerde asıl Hayyam'ı buluyor. Hüseyin Rifat'sa âşık Hayyam'ı ötekilerden daha sahici sayıyor. Yahya Kemal'in en çok

sevdiği ve türkçeye çevirdiği dörtlüklerden birkaçını elime geçen metinlerin hiç birinde bulamadım. Fitz Gerald'ın aşırı bir serbestlikle ingilizceye çevirdiği ve ondokuzuncu yüzyılda bütün Batı'ya sevdirdiği rubailerin bir çoğu bilginlerce Hayyam'ın değildir. Abdullah Cevdet'in kitabında yalnız fransızcasının fotoğrafı görülen şöyle bir rubai var:

Hiç bir kelime atlamadan türkçeye çeviriyorum:

Ben olmayınca bu güller, bu serviler yok.
Kızıl dudaklar, mis kokulu şaraplar yok.
Sabahlar, akşamlar, sevinçler, tasalar yok.
Ben düşündükçe var dünya, ben yok o da yok.

Bu dörtlüğü de başka hiç bir yerde bulamadım. Kim bilir nerden almış F. Toussaint. Hayyam böyle bir şey söyler mi söylemez mi? Hayyam'dan hiç bir yazma kalmadığına göre ne kadar tartışsak, ne kadar kuşkulansak boş. Bilginler olsa olsa, onun yaşadığı çağda kullanılması imkânsız kelimelerden, sonradan doğduğu su götürmez kavramlardan Hayyam'ın yazmış olamıyacağı dörtlükleri kestire-

bilirler. Ama onlar bile gerek öz gerek biçim bakımından Hayyam'a yakıştırılmış olduğuna göre ondan başka kime maledilebilir? Onun düşüncesi, onun sanatı değil mi onları başka ellerle yuğuran? Bu düşünce ile ben bu seçmede, Abdülbaki üstadımızın kitabını temel diye almakla beraber, bizde ve Batı'da çıkmış bilim değeri çok daha az kitaplardan beş on dörtlük otladım. Hayyamcayı değil de, Hayyam'ın kendini merak edenlerin Abdülbaki'nın kitabına başvurmaları gerekir. İkimizi birden okumalarında Hayyam'ın da, Abdülbaki'nin de bir sakınca göreceklerini sanmıyorum.

Belki hiç de gerekli olmayan bu önsözde, fırsat bu fırsat, bir şey daha söylemek istiyorum. Bir öğretmen arkadaşım Tercüme Dergisi'nde çıkan Hayyam çevirilerim dolayısiyle bana çatmış ve aşağı yukarı şunları söylemişti: Batılı bir edebiyat anlayışına yöneldiğimiz ve sizin de yazılarınız ve çevirilerinizle bu anlayışı desteklediğiniz bu yıllarda Ömer Hayyam gibi özü ve biçimiyle Doğulu insan ve dünya gerçeklerinden çok şaraba ve sevgi-

liye çevrik bir şairi öne sürmeniz, sevdirmeğe çalışmanız yersiz değil mi? Mevlâna, Sadi, Yunus, Hacı Bektaş, Pir Sultan gibi Doğulu şairlere olan sevgim dolayısiyle de buna benzer azarlar işitmişimdir. Hayyam'ı, dolayısiyle kendimi şöyle savunmuştum kısaca. Doğu ve Batı ayrılığı sanatcılar arasında değil toplum düzenleri, devlet biçimleri, din ve ahlâk anlayışları arasında olmuştur. Kültür için Doğu Batı diye ayrı ülkeler yok, yayılma, gelişme imkânlarının azalıp çoğaldığı yerler ve zamanlar vardır. Bizim yaşadığımız çağda Hayyam'ın da içinde bulunduğu kültürün, bir tek olan dünya kültürünün nefes alabildiği yer Batı'dır. Doğu'da ise kültür türlü sebeplerle içine kapanıp boğulmuş. Bu yüzden aynı Hayyam Batı'da insan düşüncesinin gelişmesine yardım ederken Doğu'da ister istemez kapanıp körleşmesine yardım etmiş; ayni Hayyam Batı'da kendini aşmaya, Doğu'da kendini silmeye götürmüş; ayni Hayyam Batı'da bir devrimci diye yorumlanmış, Doğu da bir uyarıcı diye. Bütün gerçek sanatcılar gibi, yani ken-

dini aşan sanatcılar gibi, Hayyam da bugün kültürün sığındığı, saygı gördüğü, geliştiği yerin, Batı'nın adamıdır. Hayyam'ın doğduğu ve öldüğü yer nerede olursa olsun dörtlükleri kültürün, dolayısiyle doğruluğun en ilride olduğu yer neresiyse oralıdır. Diyeceksiniz ki Hayyam Batılı'da olsa bizim bildiğimiz bir şair. Bilmediklerimizi türkçeye çevirmek dururken ne diye Hayyam? Şundan ötürü Hayyam ki, onu atalarımız konuşmadığı bir dille, hiç sevmediği insanların kafasıyla konuşturmuşlar. Şiirini halkın diliyle söyleyen Hayyam bizde halk düşmanlarının diliyle söylemiş. Onu bu günün anlayışıyla ve bugünün söyleyişiyle türkçeye çevirmek, Hayyam'ın atalarımıza anlatamadığı ilk dersi, düşündüğünü konuştuğu dille yazmak dersini hatırlatmak hiç de küçümsenecek bir iş değildir. Hayyam'ın düşündükleri bugün düşündüklerimize uymasa bile — ki çok yerde uyuyor da — yalnız söyleyişi bile en yeni şaire örnek olabilir. Ne mutlu düşündüğünü onun kadar rahat söyleyebilene.

Sabahattin Eyuboğlu

1

İçin temiz olmadıktan sonra
Hacı hoca olmuşsun, kaç para!
Hırka, tesbih, post, seccade güzel:
Ama Tanrı kanar mı bunlara?

2

Felek ne cömert aşağılık insanlara!
Han hamam, dolap değirmen, hep onlara.
Kendini satmıyan adama ekmek yok:
Sen gel de yuf çekme böylesi dünyaya!

3

Bilgenin yüreğinde her dilek,
Anka kuşu gibi gizli gerek.
Damla nasıl inci olur denizde:
Sedefler içinde gizlenerek.

4

Ovada her kızıl lâlenin teni
Bir padişahın kanıyla beslendi.
Yerden biten şu mor menekşe yok mu?
Bir güzelin yanağındaki bendi.

5

Mal mülk düşkünleri rahat yüzü görmezler,
Bin bir derde düşer, canlarından bezerler.
Öyleyken, ne tuhaftır, yine de övünür,
Onlar gibi olmıyana adam demezler.

6

Gül verme istersen, diken yeter bize.
Işık da vermezsen, ateş yeter bize.
Hırka, tekke, post, most olmasa da olur,
Kilise çanları bile yeter bize.

7

Beni özene bezene yaratan kim? Sen!
Ne yapacağımı da yazmışın önceden.
Demek günah işleten de sensin bana:
Öyleyse nedir bu cennet cehennem?

8

İnsan bastığı toprağı hor görmemeli:
Kim bilir hangi güzeldir, hangi sevgili.
Duvara koyduğun kerpiç yok mu, kerpiç?
Ya bir Şah kafasıdır, ya bir vezir eli!

9

Hak er geç cimrilerin hakkından gelir;
Cehennem ateşleri onlar içindir.
Ne der, dili inciler saçan Muhammet:
Cömert gâvur cimri müslümandan yeğdir.

10

Bir geldi mi derin ölüm uykusu,
Biter bu dünyanın dedi-kodusu.
Ölenden bir haber bekler insanlar:
Ne söylesin? Bilmez ki ne olduğunu!

11

Varlığın sırları saklı senden, benden;
Bir düğüm ki ne sen çözebilirsin, ne ben.
Bizimki perde arkasında dedi-kodu:
Bir indi mi perde, ne sen kalırsın, ne ben.

12

Yel eser, umutlar savrulur gider;
Sensiz, bensiz kalır, bağlar bahçeler.
Altın gümüş nen varsa harcamaya bak!
Ölür gidersin, düşmanın gelir yer.

13

Sevgili, seninle ben pergel gibiyiz:
İki başımız var, bir tek bedenimiz.
Ne kadar dönersem döneyim çevrende:
Er geç baş başa verecek değil miyiz?

14

Dünyada akla değer veren yok madem,
Aklı az olanın parası çok madem,
Getir şu şarabı, alsın aklımızı:
Belki böyle beğenir bizi el âlem!

15

Ferman sende, ama güzel yaşamak bizde:
Senden ayığız bu sarhoş halimizde.
Sen insan kanı içersin, biz üzüm kanı:
İnsaf be Sultanım, kötülük hangimizde?

16

Şu serviyle süsen neden dillere destan?
Neden hep onlara benzetilir hür insan?
Birinin on dili var boşboğazlık etmez,
Ötekinin yüz eli var el açmaz, ondan!

17

Bu dünyadan başka dünya yok, arama;
Senden benden başka düşünen yok, arama!
Vaz geç ötelerden, yorma kendini:
O var sandığın şey yok mu, o yok, arama!

18

Benim halimden haber sorarsan,
Bir çift sözüm var sana, yürekten:
Sevginle gireceğim toprağa,
Sevginle çıkacağım topraktan.

19

Dünyada üç beş günlük ömrün var,
Nedir bu dükkânlar, bu konaklar?
Ev mi dayanır, bu sel yatağına?
Bu rüzgârlı yerde mum mu yanar?

20

Dün geldi: Nedir aradığın? dedi bana:
Bensem, ne bakarsın o yana bu yana?
Kendine gel de düşün, içine iyi bak:
Ben senim, sen ben; aranıp durma boşuna!

21

Sabah doldu göklere mavi mavi;
Doldur, ışık döker gibi, kâseyi!
Acı olmasına acıdır şarap:
Ama gerçek acıdır demezler mi?

22

Adam olduysan hesap ver kendine:
Getirdiğin ne? Götüreceğin ne?
Şarap içersem ölürüm diyorsun:
İçsen de öleceksin, içmesen de!

23

Camiye gittim, ama Allah bilir niye:
Ne namaz kılmaya, ne dua etmeye.
Eskiden bir kilim aşırmıştım camiden:
O eskidi gittim yenisini yürütmeğe.

24

Kimi dinde imânda buldu yolu
Kimi akıl, yakın yolunu tuttu.
Derken bir ses geldi karanlıklardan:
Gafiller! Doğru yol ne odur, ne bu!

25

Her gece aklım dalar gider engine..
Ağlarım, inciler dolar eteğime.
Sevdalıyım, şarap dayanmıyor bana:
Kafam baş aşağı çevrik bir tas mı ne!

26

Dünya ne verdi sana? Hep dert, hep dert!
Güzel canın da bir gün uçar elbet.
Toprağında yeşillikler bitmeden
Uzan yeşilliğe, gününü gün et.

27

Şarap, sen benim günüm güneşimsin'
Öyle bir dolsun ki seninle içim,
Bir bildik görünce beni sokakta:
Ne o, Şarap, nereye böyle? desin.

28

Ben ne camiye yararım, ne havraya!
Bir başka hamur benimki, başka maya.
İmânsız dervişim, çirkin fahişe gibiyim:
Ne din umurumda, ne cennet, ne dünya!

29

Bir kuş gördüm bugün Tus kalesinde,
Keykâvus'un kafa tası pençesinde.
Sorup duruyor kafaya: Hani? Nerde?
Adamların, davul dümbeleğin nerde?

30

Şu testi de benim gibi biriydi;
O da bir güzele vurgun, dertliydi.
Kim bilir, belki boynundaki kulp da
Bir sevgilinin bem beyaz eliydi.

31

İnciyi istiyen dalgıç olacak;
Varı yoğu dosta verip dalacak.
Canı avucunda, nefesi göğsünde:
Ayağı baş olacak, başı ayak!

32

Girme şu alçakların hizmetine:
Konma sinek gibi pislik üstüne.
İki günde bir somun ye, ne olur!
Yüreğinin kanını iç de boyun eğme.

33

Bir taş bulamazsın ki Doğu ovalarında
Küfretmesin bana da, benim zamanıma da
Yüz adım yürü bak, bir dertli insan görürsün:
Bunalmış, otura kalmış yolun kenarında.

34

Güneş attı göğe sabah kemendini:
Aydınlık padişahı atına bindi.
İçin! İçin! diye bağırdı dört yana
Canım sabah şarabının müezzini.

35

Bu kadeh bir bedendir, cana gebe!
Bir yasemindir, erguvana gebe!
Hayır, yanlış, ne odur şarap ne bu:
Bir sudur, bir su ki yangına gebe!

36

Gökte bir öküz varmış, adı Pervin;
Bir öküz de altındaymış yerin.
Sen asıl iki öküz arasında
Tepişmesine bak şu eşeklerin!

37

Ne bilginler geldi, neler buldular!
Mumlar gibi dünyaya ışık saldılar..
Hangisi yarıp geçti bu karanlığı?
Birer masal söyleyip uyuya kaldılar.

38

Bir sır daha var, çözdüklerimizden başka!
Bir ışık daha var, bu ışıklardan başka.
Hiç bir yaptığınla yetinme, geç öteye:
Bir şey daha var bütün yapıtlardan başka.

39

Bir damla şarap ver Çin senin olsun;
Bir yudumu bütün dinlerden üstün.
Söyle, ne var dünyada şaraptan hoş
O acıya tatlılar feda olsun.

40

Biz gerçekten bir kukla sahnesindeyiz:
Kuklacı Felek usta, kuklalar da biz.
Oyuna çıkıyoruz birer, ikişer;
Bitti mi oyun, sandıktayız hepimiz.

41

Dünya üç beş bilgisizin elinde:
Onlarca her bilgi kendilerinde.
Üzülme; eşek eşeği beğenir:
Hayır var sana kötü demelerinde.

42

Dedim: artık bilgiden yana eksiğim yok;
Şu dünyanın sırrına ermişim az çok.
Derken aklım geldi başıma, bir de baktım:
Ömrüm gelip geçmiş, hiç bir şey bildiğim yok.

43

Cennette huriler varmış, kara gözlü;
İçkinin de ordaymış en güzeli.
Desene biz çoktan cennetlik olmuşuz:
Bak, bir yanda şarap, bir yanda sevgili.

44

Sen sofusun, hep dinden dem vursun;
Bana da sapık, dinsiz der durursun.
Peki, ben ne görünüyorsam oyum:
Ya sen? Ne görünüyorsan o musun?

45

Varlık yokluk derdini aklından sil;
Bırak öteleri de kendini bil.
Doldur şarabı, geniş bir nefes al:
Kaç nefes alacağın belli değil.

46

Bir elde kadeh, bir elde Kuran;
Bir helâldir işimiz, bir haram.
Şu yarım yamalak dünyada
Ne tam kâfiriz, ne tam müslüman!

47

Ey kör! Bu yer, bu gök, bu yıldızlar boştur boş!
Bırak onu bunu da gönlünü hoş tut hoş!
Şu durmadan kurulup dağılan dünyada
Bir nefestir alacağın, o da boştur boş!

48

Leylâ istiyen kişi Mecnun olmalı;
Kendinden de, dünyasından da geçmeli.
Sevenlerin sofrasına çağrılınca
Ben körüm, ben dilsizim demeli.

49

Öldürmek de, yaşatmak da senin işin;
Bu dünyayı evirip çeviren de sensin.
Ben kötüyüm diyelim, kimde kabahat?
Beni böyle yaratan sen değil misin?

50

Ben kadehten çekmem artık elimi;
Tutmam senin kitabını, minberini.
Sen kuru bir softasın, ben yaş bir sapık:
Cehennemde sen mi daha iyi yanarsın, ben mi?

51

Eşi dostu verdik birer birer toprağa;
Kiminden bir taş bile kalmadı ortada.
Sen, yorgun katır, hâlâ bu kalleş çöldesin:
Sırtında bunca yük, yürü bakalım hâlâ.

52

Gözüm, kör değilsen, bunca mezarı gör;
Dünyayı saran yalan dolanları gör;
Kırallar, padişahlar çürüyüp gitmiş:
Elâ gözlerine kurt dolanları gör!

53

Felek doğruyu eğriyi tartaydı,
Her işine güzel demek kolaydı.
Böyle mi yaşardı iyiler dünyada,
Evrenin özü doğruluk olaydı?

54

Duman değil mi dünya mutfağında payın?
Öyleyse ha olmuşun, ha olmamışın.
Senin zorunsa sermayeden yememek:
Bekle, bekle de başkası yesin yarın.

55

Bayram geldi; işimiz iştir bu aralık:
Horoz kanı gibi şarap bollaşır artık.
Gel gelelim eşekler de boşanır şimdi:
Oruç gemi ağızlarından çıkar, yazık!

56

Hep arar dururum, dünyaya geleli,
Alın yazısını, cenneti, cehennemi.
Hocam kesti attı, sağlam bilgisiyle:
Alın yazısı, cennet, cehennem sende, dedi.

57

Yarım somunun var mı? Bir ufak da evin?
Kimselerin kulu kölesi değil misin?
Kimsenin sırtından geçindiğin de yok ya?
Keyfine bak: en hoş dünyası olan sensin.

58

Bahar geldi; başka şey istemem kafamda;
Hele akla hiç yer vermem bahar soframda;
Şarap, seninleyim bu mevsim, koru beni:
Söğüt ağacı, sen de ser gölgeni altıma.

59

Tanrı, cennette şarap içeceksin, der;
Aynı tanrı nasıl şarabı haram eder?
Hamza bir Arab'ın devesini öldürmüş:
Şarabı yalnız ona haram etmiş Peygamber.

60

Nerde yüreği tertemiz uyanık insan?
Nerde güzel düşünceler ardında koşan?
Herkes kendi kafasının kulu kölesi:
Hani Tanrının kulu, nerde o kahraman?

61

Kim için bu yerler gökler? Bizim için.
Biz görüş cevheriyiz akıl gözünün
Evren bir yüzük gibiyse çepeçevre
İnsan, taşında bir nakış o yüzüğün.

62

Yüce Varlık bize bir beden verince
Sevmesini öğretti her şeyden önce
Sonra şu delik deşik yüreğimize
Manâ incileri sakladı binlerce.

63

Niceleri geldi, neler istediler;
Sonunda dünyayı bırakıp gittiler;
Sen hiç gitmiyecek gibisin, değil mi?
O gidenler de hep senin gibiydiler.

64

Vakit geldi, dünya yeşiller giyecek;
Ağaçlara Musa'nın eli değecek;
Kuru tohumlara İsa'nın nefesi.
Gözler açılıp buluta çevrilecek.

65

Elimde olsa dünyayı küçümserdim;
İyisine de kötüsüne de yuf çekerdim;
Daha doğrusu bu aşağılık yere
Ne gelirdim, ne yaşardım, ne ölürdüm.

66

Şarap iç, bire birdir derde tasaya;
Ne bu dünya kalır, ne öteki dünya.
Ne serin ateştir o, ne can dolu su:
Çabuk ol, bulup içemezsin mezarda.

67

Felek, delik deşik ediyorsun yüreğimi;
Yırtıyorsun ikide bir sevinç gömleğimi.
Esen yelleri ateş ediyorsun bana;
Çamura çeviriyorsun her içtiğimi.

68

Haram, acı, kötü derler canım şaraba:
Oysa ne hoş şey, hele bir güzel sunarsa.
İçin bakın. Hem doğrusunu isterseniz,
Haram dedikleri her şey hoş galiba!

69

Dedim ben artık bu kızıl şarabı içmem.
Üzümün kanıymış bu, ben kan dökmek istemem.
Gün görmüş aklım şaşırdı: Sahi mi? dedi;
Yok canım, dedim; şaka! Ben nasıl içmem!

70

Sen bu dünyanın sırlarına eremezsin.
Erenlerin dilini de söktüremezsin.
İyisi mi al şarabı, cennet et bu dünyayı:
Öbür cennete ya girer, ya giremezsin.

71

Bulut geldi; lâlede bir renk bir renk!
Şimdi kızıl şarap içmemiz gerek.
Şu seyrettiğin serin yeşillikler
Yarın senin toprağında bitecek.

72

İki batman şarap, bir buğday ekmeği;
Bir koyun budu, bir de ay yüzlü sevgili;
Daha ne istenir bilmem şu dünyada:
Padişah bulabilir mi daha iyisini?

73

Dünyaları değişmem kızıl şaraba;
Ay da ondan sönük, çoban yıldızı da.
Şarap satanların aklına şaşarım
Ondan iyi ne alacaklar acaba?

74

İnsan son nefese hazır gerekmiş:
Nasıl ölürse öyle dirilecekmiş.
Biz her an şarap ve sevgiliyleyiz:
Böylece dirilirsek işimiz iş.

75

Biz de çocuktuk, bir şeyler öğrendik;
Bildiklerimizle övündük, eğlendik.
Şu oldu, bu oldu da ne oldu sonra?
Bir bulut gibi geldik, yel gibi geçtik.

76

Hayyam bilgelik çadırları dokudu;
Sonra dert potasında yandı kül oldu.
Bir pula satıldı kader çarşısında,
Ölüm cellâdı geldi, boynunu vurdu.

77

Dostum, gel yarına kanmıyalım biz;
Günümüzü gün edelim ikimiz.
Yarın çekip gittik mi şu konaktan
Yedi bin yıl önce gidenlerleyiz.

78

Ömrümüzden bir gün daha geldi geçti;
Dereden akan su, ovada esen yel gibi.
İki gün var ki dünyada, bence ha var ha yok:
Gelmiyen gün bir, geçip giden giden gün iki.

79

I'anrı, ışığıyla doldu can gözüme:
Bu dünyadan o dünyadan bana ne!
Gönlüm ter gibi çıkıp bedenimden
Karıştı varlığın denizlerine.

80

Gönül, her an sevdiğinin kapısında ol;
Her istediğini onda ara, onda bul.
Aşk tavlasında hileye kaçma kalleşce:
Koy canını ortaya, soyulursan soyul.

81

Sarhoş oldum mu aklım azalır;
Ayıldım mı sevincim dağılır.
Ne sarhoş, ne ayık bir hal var ya?
En güzeli öyle yaşamaktır.

82

Sevgili, sırlarına eren gönül nerde?
Sözlerinin tekini duyan kulak nerde?
Gece gündüz serilirsin de karşımıza:
Yüzünü bir kere gören mutlu göz nerde?

83

Dert içinde sevinci bul da yaşa;
Haksız düzende haklı ol da yaşa;
Sonu nasıl olsa yokluk dünyanın,
Varından yoğundan kurtul da yaşa.

84

Açılmaz kapıları açmanız mı gerek?
Dünyada insanca yaşamanız mı gerek?
Bırakın öyleyse iki dünyayı birden:
Ey ölü canlılar, canlar uyanık gerek!

85

Bir testici gördüm, çamur içindeydi:
Ayağı çarkında, elinde bir testi;
Testinin başında bir yoksulun ayağı
Kulpunda bir padişahın kellesi.

86

Dün özledim de seni coştum birden bire;
Çıktım senin yerin dedikleri göklere.
Bir ses yükseldi tâ yukarda,.yıldızlardan:
Gafil, dedi; bizde sandığın Tanrı sende!

87

Bir testi aldım çarşıdan ucuza;
Gizli gizli neler anlattı bana;
Bir şahdım, dedi; altın kupam vardı;
Şimdi neyim? testi oldum şaraba.

88

Bilmem, ne sayar durursun bir, iki;
Ha bir olmuş, ha yüz bin fark etmez ki
Çal sazını, sonun bir avuç toprak,
Şarap ver, bir esip gitmedir bizimki.

89

Kambur Felek, sen ne konaklar devirmişsin;
Kin beslersin bize, zulüm eski âdetin.
Şu kara toprağın göğsünü bir yarsalar,
Ne inciler yatar içinde bilir misin?

90

Yoksul, dertli gönlüm arar sevgilisini;
Aklı gelmez başına, yer kendi kendini.
Bana sevgi şarabını sundukları gün
Kana boyamışlar varlık kadehimi.

91

Ha Belh'te ölmüşün, ha Bağdat'ta, hepsi bir;
Kadeh doldu mu, acı da olsa içilir.
Keyfine bak; çok aylar doğmuş batmış sensiz;
Sensiz daha çok ayların ondördü gelir.

92

Gönlümün dilediği gül yüzüne bakmak;
Elimin özlediği kadehi kavramak..
Her zerrem nasibini almalı dünyadan
Yarın güle kavuşturmadan beni toprak.

93

Behram'ın şarap içtiği orman köşkünde
Bir tilki yavrulamış, bir ceylân keyfinde.
Ömrünce yaban eşeği avlamış Behram:
Mezar da Behram'ı avlamış günün birinde.

94

Ben bıyıkları süpürge etmişim meyhanede;
İyiymiş, kötüymüş; bırakmışım ikisini de.
İki dünyayı karpuz gibi önüme koysalar
Ne birine metelik veririm, ne ötekine.

95

Padişah ol, yokluk halkasına gir de;
Yıkan, kirin pasın kalmasın gönülde.
Meyhaneye ermeğe gelince biri
Kendini bil de ne yaparsan yap, de.

96

Toprakla karışıp bulanmamış bir can
Sana konuk geldi bir temiz dünyadan.
Otur, bir kadeh şarap iç kendisiyle,
İyi geceler deyip yola çıkmadan.

97

Dünyaya geldiler, coşup taştılar;
Güldüler, eğlendiler, konuştular;
Bir kadehte sızıverdiler bir gün
Ölüm uykusunda kucaklaştılar.

98

Ne yazık, pişmiş ekmek çiğlerin elinde;
Ne yazık, çeşmeler cimrilerin elinde.
O canım Türk güzeli kömür gözleriyle,
Çaylakların, uğruların, eğrilerin elinde.

99

Bilir misin, yüceler yücesi Tanrı,
Şarap ne zaman coşturur içenleri?
Pazar, pazartesi, salı, çarşamba,
bir de cuma, cumartesi günleri.

100

Yaşamak elindeyken bugüne bugün,
Ne diye bırakır, yarını düşünürsün?
Geçmiş, gelecek, kuru sevda bütün bunlar;
Kadrini bilmeğe bak avucundaki ömrün.

101

Toprak olup gitmişlere sorarsan
Ha gâvur olmuşun ha müslüman.
Kimler bu dünyada eğlenmemişse
Ötekinde yalnız onlar pişman.

102

Ey garip kuş! Bu yıldızlar darı sana.
Elest günü canı sen verdin insana.
Dünyayı gören büyülü kadeh varmış..
O kadeh sende, başka yerde arama.

103

Bu zamanda az dostun olsun, daha iyi.
Herkesle uzaktan hoş beş edip geçmeli.
Can gözünü açınca görüyor ki insan
En büyük düşmanıymış en çok güvendiği.

104

Feleği döndürebilir misin muradınca?
Ne çıkar gök yedi kat değil sekiz katsa?
Er geç toprağa karışıp gidecek gövdeni
Ha ovada kurt yemiş, ha mezarda karınca.

105

Bak, gül yeşiller, sevinçler içinde;
Arar bulamazsın gelecek perşembe.
İç şarabını, gül kokla, yeşil topla:
Toprak oluvermeden gül de, yeşil de.

106

İnsan çeker çeker de sonra hür olur;
İnci sedef zindanlarda yuğrulur.
Paran pulun yoksa bugün, sağlık olsun:
Bugün boş duran kadeh yarın doludur.

107

Gençlik bir kitaptı, okuduk bitti;
Canım bahar geçti çoktan, kış şimdi.
Hani sevincin, o cıvıl cıvıl kuş?
Nasıl, ne zaman geldi, nasıl gitti?

108

Her gün biri çıkar, başlar ben, ben demeğe,
Altınları gümüşleriyle övünmeğe.
Tam işleri dilediği düzene girer:
Ecel çıkıverir pusudan: Benim ben, diye.

109

Can verinceyedek bu çorak yerde
Dertten başka ne geçer ki eline?
Ne mutlu çabuk gidene dünyadan;
Hele hiç bu dünyaya gelmeyene!

110

Yerleri yapmış, gökleri kurmuşun ama.
Sensin bunca gönülleri yakıp yıkan da.
Ne kızıl dudakları, ne altın saçları
Atmışın süprüntüler gibi kara toprağa.

111

Dostum, olan olmuş, vahlanma boşuna;
Dünyayı kara zindan etme başına.
Yaşamana bak, elinden tek gelen bu:
Olacakları danışan var mı sana?

112

Sevgilim, ömrü derdim gibi bitmeyesi,
Bu sabah bütün cömertliği üstündeydi.
Bir göz atıverdi bana geçip giderken:
İyilik et denize at mı demek istedi?

113

Gül de şarab da bilene güzel gelir.
Sarhoş olmayan için sarhoşluk nedir?
Cebi boş gönlü dolu olmayan kişi,
Her şeyden geçmenin tadını ne bilir?

114

Yapma diyorsun; yapmamak elimde mi?
Sen al demişin; nasıl çekerim elimi?
Hem yap hem yapma demek seninki bana:
İnsaf et: kadeh devrilir de dökülmez mi?

115

Bu dünya iki kapılı bir han,
Girdi mi dertlere düşer insan.
Tanınmadan yaşamak en iyisi:
Elinde olsa da hiç doğmasan.

116

Kim görmüş bu cenneti, cehennemi?
Kim gitmiş de getirmiş haberini?
Kimselerin bilmediği bir dünya
Özlenmeye, korkulmaya değer mi?

117

Ne mutlu adı sanı bilinmeyene;
İpeklere, kürklere bürünmeyene;
Anka gibi iki dünyadan da geçip
Bu viranede bayküşa dönmeyene.

118

Yok olmamış varlık var mı bir tek?
Herşey bir gün, dağılıp gidecek.
Öyleyse vara yoğa ne bakarsın?
En iyisi yoku var, varı yok bilmek.

119

Sevgili, bir başka güzelsin bugün;
Ay gibisin, pırıl pırıl gülüşün.
Güzeller bayram günleri süslenir:
Seninse bayramları süsler yüzün.

120

Öldük, dünyayı şaşkın bırakıp gittik;
Yüzlerce incimiz kaldı delinmedik.
Sersemliği yüzünden bilgisizlerin
Renk renk düşünceler kaldı söylenmedik.

121

Kendimden geçtikçe gelirim kendime,
Alçalırım çıktıkça yüksek yerlere.
En garibi, içmeden sarhoşum da ben,
Ayılırım her kâdehi devirdikçe.

122

Ben içerim, ama sarhoşluk etmem:
Kadehten başka şeye el uzatmam.
Şaraba taparmışım, evet, taparım:
Ama senin gibi kendime tapmam.

123

Şeyh fahişeye demiş ki: — Utanmaz kadın;
Her gün sarhoşsun, onun bunun kucağındasın.
Doğru, demiş fahişe, ben öyleyim; ya sen?
Sen bakalım şu göründüğün adam mısın?

124

Dün gece usul boylu sevgilim ve ben,
Bir kıyıda gül rengi şarap içerken;
Sedefli bir kabuk açıldı karşımızda;
Sabah müjdecisi çıkıverdi içinden.

125

Dinle dinsizliğin arası bir tek soluk;
Düşle gerçeğin arası bir tek soluk.
Aldığın her soluğun değerini bil
Bütün yaşamak macerası bir tek soluk.

126

Bir put demiş ki kendine tapana:
Bilir misin niçin taparsın bana?
Sen kendi güzelliğine vurgunsun:
Ben ayna tutar gibiyim sana.

127

Biz aşka tapanlarız, müslüman değil;
Cılız karıncalarız, Süleyman değil;
Biz eskiler giyen benzi soluklarız:
Pazarda sırma satan bezirgân değil.

128

Nerdesin? Sana baş kaldırmışım işte;
Karanlık içindeyim, ışığın nerde?
Cenneti ibadetle kazanacaksam
Senin ne cömertliğin kalır bu işde?

129

Gerçek erenlere güzel çirkin, hepsi bir;
Sevenler için cennet, cehennem, hepsi bir;
Kendini veren ha ipekli giymiş, ha çul;
Yastığı ha pamuk olmuş ha dîken, hepsi bir.

130

Yıllar günler gibi geçti gider;
Nerde o eski dertler, sevinçler?
Belâya aldırmaz aklı olan:
Bu da her şey gibi geçer, der.

131

Dünyayı allar pullar boyarlar gözünü;
Aklı olan hor görür süsünü püsünü.
Kimler geldi gitti, kimler gelip gidecek:
Al gitmeden alacağını, doyur gönlünü.

132

Şarap mimarıdır yıkık gönüllerin
Süzülmüş, ter temiz canı üzümlerin.
Neden şer demişler bu hayırlı suya?
Siz bana bu şerden üç dört kâse verin.

133

Aşk bir belâdır, ama Tanrıdan gelme.
Halk neden karşı kor Tanrı emrine?
Bize herşeyi yaptıran kendi madem,
Kulu sorguya çekmenin alemi ne?

134

Dert de neymiş? O mu bizi ağlatacak?
O mu sevinç bayrağımızı yırtacak?
Gelin, atalım şunu gönül yurdundan:
Yoksa içimizde fitne çıkartacak.

135

Sensiz camide, namazda işim ne?
Seninle buluşma yerim meyhane.
Benim sevmem de böyle, yüce Tanrı:
İstersen kaldır at cehennemine.

136

Hep bu çember, dolanıp durduğumuz!
Ne önümüz belli, ne sonumuz.
Kim varsa bilen, çıksın söylesin:
Nerden geldik? Nereye gidiyoruz?

137

Bizi bizden alan şaraba gönül verdik;
Coşup taştık; yerden kopup göklere erdik.
Tenden bedenden soyunuverdik sonunda
Topraktan gelmiştik, yine toprağa girdik.

138

Tepemizde dönüp duran gökler
Büyücünün fânusuna benzer.
Güneş bu fânus içinde lâmba
Biz de gelip geçen görüntüler.

139

Bir rint gördüm, binmiş dünya denen kır ata;
Aldırmıyor dine, islâma, şeriata;
Ne hak dinliyor, ne hakikat, ne marifet:
Gelmiş mi böylesi kahraman kâinata?

140

Kimi gizlenir, kimselere görünmezsin;
Kimi renk renk dünyalarda görünür yüzün.
Kendi kendinle sevişmek bu seninki:
Çünkü seyreden sen, seyredilen de sensin.

141

Seni kuru softaların softası seni!
Seni cehenneme kömür olası seni!
Sen mi Hak'tan rahmet dileyeceksin bana?
Hakka akıl öğretmek senin haddine mi?

142

Yüzümde pırıl pırıl sevinç gördüğün gün,
Nice konakları yıkılmıştır gönlümün.
Dalgıçsan dal gözlerimin denizine, bak:
Dibinde mahzun bir deniz kızı görürsün.

143

Önce kendine gel, sonra meyhaneye;
Kalender ol da gir kalenderhaneye.
Bu yol kendini yenmişlerin yoludur:
Çiğsen başka bir yere git eğlenmeye.

144

Şarap içip güzel sevmek mi daha iyi,
İki yüzlü softaları dinlemek mi?
Sarhoş âşık cehenneme gidecekse,
Kimsenin göreceği yok cenneti.

145

En büyük söz denen Kuran bile
Arada bir okunur besmeleyle.
Kadehteyse öyle bir âyet var ki
Okur insan her zaman, her yerde.

146

Neylesem bu benim iç kavgalarımla?
Pişmanlığım, kendime düşmanlığımla?
Sen bağışlasan da ben yerim kendimi:
Neylesem bu yüzkaram, bu utancımla?

147

Kalk sevinç dolduralım garip gönüle
İçelim doğan güne karşı bülbülle
Yırtalım biz de gömleği âşık gülle
Verelim çiçekler gibi ömrü yele.

148

Aklı olan paraya değer vermez,
Ama parasız dünya da çekilmez;
Eli boş menekşe boynunu büker,
Gül altın kâsede gülmezlik etmez.

149

Bir damla şarap Tus saraylarına bedel,
Keykubad'ın, Keykavus'un tahtından güzel
Sabaha karşı âşıkların iniltisi
İki yüzlü softanın ezanından güzel.

150

Bedeninde et, kemik, sinir kaldıkça,
Dünyadaki yerini bil, kendinden şaşma.
Düşman Zaloğlu Rüstem olsa ger göğsünü,
Dostun Karun olsa iyilik altında kalma.

151

Yerin dibinden yıldızlara dek
Ermediğimiz sır kalmadı pek,
Her düğümü çözmüş insanoğlu;
Ecel düğümünü var mı çözecek?

152

Sevgiyle yuğrulmamışsa yüreğin
Tekkede, manastırda eremezsin.
Bir kez gerçekten sevdin mi dünyada
Cennetin, cehennemin üstündesin.

153

Bu evren her gece ne gömlekler diker!
Kimini gelen, kimini giden giyer.
Her gün nice sevinçlerle dolar dünya,
Nice dertler toprağa karışır gider.

154

Şarap benlik kaygusu bırakmaz sende
Çözülmedik bir düğüm kalmaz beyninde
İblis bir kadeh şarap içmiş olaydı,
Secdeye yatardı Adem'in önünde.

155

Biz hırkadan sonra küpe gelmişiz;
Kıp kızıl şarapla abdest almışız.
Medresede kaybettiğimiz ömrü
Meyhanede aramaktır işimiz.

156

arabı götürüp döksen bir dağa
Dağ sarhoş olur başlar oynamaya.
en ne diye tövbe edecekmişim
çimi ter temiz eden şaraba?

157

Ömür defterinden bir fal açtım gönlümce;
Halden anlar bir dost gelip falı görünce:
Ne mutlu sana, dedi; daha ne istersin:
Ay gibi bir sevgili, yıl gibi bir gece.

158

Bu gecenin son gece olması da var:
Emret, gül rengi şarabı getirsinler.
Gafil, bir gittin mi bir daha gelmek yok:
Altın değilsin ki gömüp çıkarsınlar.

159

Medreseden hayır yok, dinle beni;
Vakıf lokması karartır içini.
Git, bir yıkık yerde yoksulca yaşa:
Orası bir padişah eder seni.

160

Şarap iç, yıkansın, aydınlansın için;
Bu dünya, öbür dünya silinip gitsin!
Gel, ömrün yele gitmeden tadına var
Cana can katan suyun, ıslak ateşin.

Akılla bir konuşmam oldu dün gece:
Sana soracaklarım var, dedim;
Sen ki her bilginin temelisin,
Bana yol göstermelisin.
Yaşamaktan bezdim, ne yapsam?
Bir kaç yıl daha katlan, dedi.
Nedir, dedim bu yaşamak?
Bir düş, dedi; bir kaç görüntü.
Evi barkı olmak nedir? dedim;
Biraz keyfetmek için
Yıllar yılı dert çekmek, dedi.
Bu zorbalar ne biçim adamlar? dedim;
Kurt, köpek, çakal makal, dedi.
Ne dersin bu adamlara, dedim;
Yüreksizler, kafasızlar, soysuzlar, dedi.
Benim bu deli gönlüm, dedim;
Ne zaman akıllanacak?
Biraz daha kulağı burkulunca, dedi.
Hayyam'ın bu sözlerine ne dersin, dedim;
Dizmiş alt alta sözleri,
Hoşbeş etmiş derim, dedi.

Dağıtma yeri :
Yeni Ufuklar, P.K. 1034.
Galata — İstanbul

Fiatı : 5 Lira